

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้ หากพิจารณาจากปัญหาคำวิจัยดังที่กำหนดไว้ในบทที่ 1 แล้ว จะพบว่า ผู้วิจัยจะต้องทำการศึกษารวม 2 ส่วนด้วยกัน คือ การศึกษาลักษณะทางโครงสร้างการผลิต อันได้แก่ โครงสร้างทางการดำเนินงาน นโยบายและ วัตถุประสงค์ในการผลิตรายการ และในส่วนที่สองคือ การศึกษารูปแบบ และ ตัวเนื้อหาที่รายการแสดงออก เพื่อพิจารณาว่า รูปแบบ และเนื้อหาของรายการได้ แสดงออกถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทของรายการวิทยุทหารหรือไม่ อย่างไร ซึ่งการศึกษาในประเด็น แรกจะช่วยสนับสนุนการวิเคราะห์ในส่วนที่สองให้มีความรอบด้าน และความน่าเชื่อถือ (Reliability) มากยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิง คุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การแสวงหาความรู้ โดยพิจารณา ปรากฏการณ์ทางสังคม จากสภาพแวดล้อมเป็นหลักในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยม หรืออุดม- การณ์ของบุคคลนอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้าง ข้อสรุปแบบอุปนัย (วิชุดา เทวะผลิน, 2536 : 31)

ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในรายการ ประกอบกับการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (depth interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับในการผลิตรายการ ประกอบกับการ วิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่หาได้ ดังมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนของการวิจัยดังนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

แหล่งข้อมูลหลักที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้คือ ตัวยก (text) รายการวิทยุ “ใจถึงใจ” ซึ่งผู้ วิจัยได้ทำการบันทึกรายการทุกวันเป็นเวลา 2 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนตุลาคมจนถึงวันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน 2536 เหตุผลในการเลือกกลุ่มตัวอย่างนี้เพราะรายการออกอากาศเป็นประจำ ทุกวัน ทำให้ได้ตัวอย่างที่เพียงพอในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา และเป็นช่วงที่รายการมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และ เนื้อหาในการนำเสนอไปแล้วระยะหนึ่งภายหลังจากเปลี่ยนชื่อจาก รายการ “เพื่อแผ่นดินไทย” และมีขนาดพอเหมาะในการวิเคราะห์ภายในช่วงเวลาที่ทำการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแบ่งลักษณะข้อมูลเป็นสองประเภทคือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary sources) ได้แก่ตัวบท (text) ของรายการ “ใจถึงใจ” ช่วงตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม จนถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2536 รวมเวลา 2 เดือน โดยอาศัยการบันทึกเสียงการถ่ายทอดของรายการที่ออกอากาศจริงลงในเทปคาสเซ็ท ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบรายการ ทุกวันติดต่อกันในช่วงเวลาที่กำหนด

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary sources) ได้แก่

2.1 ข้อมูลประเภทบุคคล ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิตรายการ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ของกองปฏิบัติการจิตวิทยา สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด ดังมีรายนามต่อไปนี้

2.1.1 นาวาอากาศเอก วิสวัศ บุญเนาวิ ผู้อำนวยการกองปฏิบัติการจิตวิทยา สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบกระบวนการในการผลิตรายการตั้งแต่ต้นจนจบออกอากาศ โดยรับนโยบายจากทางกองบัญชาการทหารสูงสุดอีกทีหนึ่ง

2.1.2 พันโทหญิง นิสา งามประเสริฐ หัวหน้าวิเคราะห์เป้าหมาย กองปฏิบัติการจิตวิทยา สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด มีหน้าที่ควบคุมดูแลการเขียนบทรายการวิทยุ “ใจถึงใจ” ทั้งหมด

2.1.3 ร้อยเอกหญิง สพรังพร สว่างวิบูลย์พงศ์ เจ้าหน้าที่ประจำแผนกวิเคราะห์เป้าหมาย กองปฏิบัติการจิตวิทยา กองบัญชาการทหารสูงสุดมีหน้าที่ช่วยในการเขียนบทวิทยุรายการ “ใจถึงใจ”

2.1.4 พันโทหญิง ศิริวรรณ คำประโยชน์ ประจำแผนกวิเคราะห์เป้าหมาย มีหน้าที่ในการคัดเลือกจดหมายจากผู้ฟังทางบ้านที่จะนำมาออกอากาศ และทำหน้าที่ผู้ดำเนินรายการ

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกบุคคลเหล่านี้ถึงนโยบายของกองทัพในการผลิตรายการ จุดยืน เป้าหมายของการผลิตรายการ โครงสร้างทางการดำเนินงาน และ ขั้นตอนในการผลิตรายการตั้งแต่ต้นจนจบออกอากาศ

2.2 ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ ข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่สามารถอ้างอิงได้ถึงภูมิหลังของรายการ “ใจถึงใจ” และข้อมูลที่สามารถทำให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจกับบริบทแวดล้อม และธรรมชาติของรายการวิทยุได้ ทั้งเอกสาร บทความ สิ่งตีพิมพ์ ระเบียบราชการ หนังสือ และงานทางวิชาการต่างๆ ซึ่งสามารถค้นคว้าได้จากกรมสารนิเทศเอง และจากห้องสมุดต่างๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาการวิเคราะห์เนื้อหารายการวิทยุ ใจถึงใจ ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นประเด็นดังนี้

1. การวิเคราะห์โครงสร้างการผลิตรายการวิทยุ ใจถึงใจ อันได้แก่ ลักษณะโครงสร้างการดำเนินงาน การกำหนดนโยบาย หลักการ และ จุดมุ่งหมายในการผลิตรายการ เพื่อทำความเข้าใจว่า ภายใต้โครงสร้างในการผลิตรายการดังกล่าว ได้มีส่วนกำหนดกระบวนการ ขั้นตอนในการผลิต ตลอดจนการวางรูปแบบ และ การนำเสนอเนื้อหาของรายการให้เป็นไปในทิศทางใด

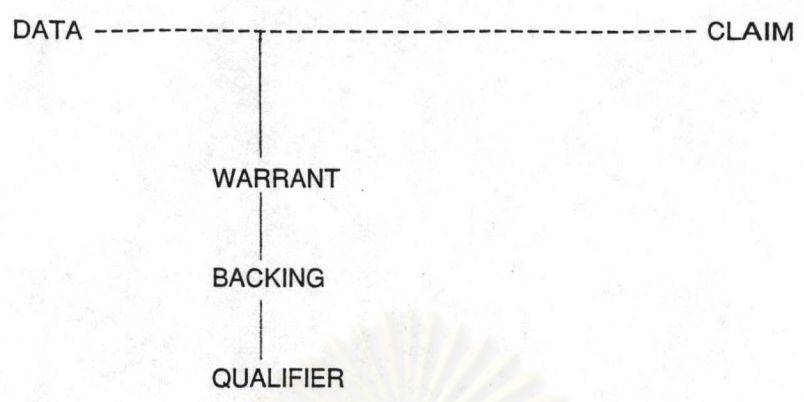
2. การวิเคราะห์รูปแบบ และ เนื้อหาของรายการ ใจถึงใจ โดยนำเนื้อหาของรายการที่ทำการบินทุกเทปเอาไว้ทั้งสิ้น 44 ตอนมานำเสนอโดยย่อ จากนั้นจึงนำเนื้อหาเหล่านั้นมาแบ่งจัดประเภท (categorize) โดยแบ่งตามลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏ แล้ววิเคราะห์เนื้อหาของรายการว่าเนื้อหาดังกล่าวได้มีความพยายามหรือความตั้งใจที่จะแอบแฝงกระบวนการสร้างความหมาย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการปรับบทบาทของรายการวิทยุทหารหรือไม่ อย่างไร โดยอาศัยทฤษฎีปฏิบัติการทางการสื่อสาร และ แนวคิดเรื่องกระบวนการสร้างความหมาย เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากประเด็นหลักในการวิจัยนี้คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ของรายการ “ใจถึงใจ” ดังนั้น หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (unit of analysis) จึงถูกกำหนดให้เป็นประโยค วลี คำ และความจากตัวบทนั่นเอง

วิธีการนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดของ Toulmin (1964) ซึ่งเสนอไว้ว่าในการอ้างเหตุผลเพื่อนำมาสู่ข้อสรุป (claim) นั้น จะต้องมีส่วนที่เป็นข้อมูล (data) และจากข้อมูลนั้นๆ จะต้องมีการแสดงเหตุผล (warrant) หรือ ข้อกำกับ (backing) เพื่อที่จะทำให้ข้อสรุปนั้นมีความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม การที่จะไม่ให้ข้อสรุปนั้นผูกมัดจนเกินไป จึงควรมีคำที่แสดงถึงระดับของความหนักแน่นของข้อสรุป ซึ่งเรียกว่า qualifier และเพื่อแสดงถึงความรอบคอบของข้อมูลนั้นๆ อาจต้องมีข้อยกเว้น ประกอบข้อสรุปนั้นๆ ไว้ด้วย

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์รายการวิทยุ ใจถึงใจจะนำเสนอโดยเริ่มจากการวิเคราะห์ ลักษณะโครงสร้างทางการผลิตรายการ “ใจถึงใจ” ว่ามีลักษณะโครงสร้างทางการดำเนินงานแบบ ไต นโยบาย และวัตถุประสงค์ของรายการคืออะไร และลักษณะโครงสร้างเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อ กระบวนการ และขั้นตอนในการผลิตรายการอย่างไร ตลอดจนกำหนดลักษณะเนื้อหาที่รายการนำเสนอ ให้เป็นไปในทิศทางใด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องถึงโครงสร้างการผลิต นโยบาย และ การดำเนินงาน ประเด็นถัดมาในบทที่ 5 คือการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของ รายการ เพื่อพิจารณาว่า ดัชนีรายการที่นำเสนอ นั้นได้แอบแฝงการปรับบทบาทของรายการวิทยุที่ผลิตโดยหน่วยงานของทหารหรือไม่ อย่างไร

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย